

5.5. ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ У СПІВРОБІТНИЦТВІ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ У ЗВО

Як показує практика, одним із найбільших викликів сьогодення є об'єднання зусиль не тільки для вирішення нагальних проблем, але й для подальшого розвитку світового співтовариства. З огляду на це, одним із ключових складників професійної культури фахівця будь-якого профілю є вміння і навички командної роботи, здатність розуміти один одного у процесі спільної діяльності, готовність до партнерської взаємодії. Саме тому перед закладами вищої освіти постає завдання розробити і впровадити у навчальний процес технології, які будуть сприяти формуванню у майбутніх фахівців відповідних умінь і навичок.

Теоретичне обґрунтування навчання у групах у процесі організації спільної діяльності знаходимо у працях таких науковців, як Ш. О. Амонашвілі, Е. Аронсон, Н. Д. Гальскова, Д. Джонсон, І. О. Зимня, Г. О. Китайгородська, Х. Лійметс, Е. Макаро, Є. І. Пассов, Є. С. Полат, А. В. Петровський, В. О. Сухомлинський, А. В. Хуторський). Проблема формування умінь і навичок взаємодії досліджується у контексті професійної підготовки майбутніх педагогів (Ю. О. Волинець, Т. М. Пушкар, Н. В. Стаднік, О. О. Яструб), фахівців соціономічної сфери (О. О. Панькевич), фахівців аграрної сфери (В. В. Молоченко). Дослідники вивчають проблеми співробітництва викладача і студентів (Ю. І. Дробязко), співпраці в студентських групах (О. М. Тур), розглядають навчання у співпраці у контексті особистісно-орієнтованого підходу (Л. В. Гуреева, Н. А. Козьміна), як засіб активізації пізнавальної діяльності (Г. В. Пристай), як ефективну педагогічну технологію у викладанні англійської мови як другої іноземної (Л. М. Пінчук).

Мета дослідження – проаналізувати особливості навчання у співробітництві на заняттях з іноземної мови за професійним спрямуванням та описати ефективні методи та прийоми формування умінь і навичок партнерської взаємодії у здобувачів вищої освіти.

На сьогодні навчання у співробітництві (*cooperative learning, collaborative learning*), а також такі варіації цієї технології як навчання в команді (*team learning*) та «вчимося разом» (*learning together*) широко застосовуються у навчанні іноземної мови для створення активного навчального середовища, підвищення мотивації студентів та посилення комунікативної спрямованості. Основна ідея навчання у співробітництві полягає у такій організації навчального процесу, коли здобувачі вищої освіти розвивають загальні та фахові компетенції у процесі взаємодії і співпраці, виконуючи певні завдання у групах. Завдяки цьому студенти стають активними учасниками навчального процесу, не тільки вчать самі, але й навчають інших. Результат роботи групи залежить не від індивідуальних зусиль кожного учасника, а, в першу чергу, від умінь розподіляти обов'язки, домовлятися, спілкуватися, враховувати сильні і слабкі сторони кожного члена команди, об'єднувати зусилля задля досягнення спільної мети.

Навчання у співробітництві спрямоване на формування у здобувачів вищої освіти умінь і навичок партнерської взаємодії, які, на нашу думку, є важливим складником професійної компетентності фахівця будь-якого профілю. За визначенням В. В. Молоченко, партнерська взаємодія – це «форма безпосереднього взаємовпливу автономних, рівноправних суб'єктів, що характеризується добровільністю, взаємною довірою, відповідальністю та спрямована на досягнення спільного результату» [1, с. 32]. Основними характеристиками партнерства як ділової взаємодії є: добровільна основа, взаємне визнання інтересів, взаємовідповідальність сторін, взаємозалежність, взаємоконтроль, паритетність на всіх стадіях відносин, чітке визначення і розподіл обов'язків, спільна діяльність, пошук і знаходження компромісу за умов вирішення суперечливих питань, толерантність [1, с. 31]. Вважаємо, що ці характеристики стосуються також і партнерської взаємодії у навчальному процесі, отже, повинні враховуватися викладачем для організації навчання у співробітництві на заняттях з іноземної мови за професійним спрямуванням.

Навчання у співробітництві – це технологія, яка як найкраще відповідає діяльнісно-орієнтованому підходу до навчання іноземної мови. Зокрема, у Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти зазначено, що користувачі мови є «соціальними агентами», тобто членами суспільства, які «мають виконувати певні завдання (що необов'язково пов'язані з мовленням) у певних умовах, специфічному оточенні та в окремій сфері діяльності. В той час як мовленнєві завдання виконуються в межах видів мовленнєвої діяльності, останні є складовою частиною ширшого соціального контексту, і лише він здатен надати їм повноцінного значення»[2, с. 9].

Навчання у співробітництві можна ефективно застосовувати саме на заняттях з іноземної мови за професійним спрямуванням. Ця технологія дає можливість успішно поєднати комунікативну і професійну спрямованість у навчанні. Зокрема, ми можемо залучити студентів до виконання завдань, пов'язаних з їхньою майбутньою професійною діяльністю. У процесі виконання таких завдань їм доводиться взаємодіяти і спілкуватися іноземною мовою, застосовуючи знання з фаху та

уміння і навички іншомовної комунікації. Таким чином ми надаємо студентам можливість відчутти себе соціальними агентами, представниками обраної професії, що, в свою чергу, сприяє формуванню позитивної мотивації, яка також є важливим чинником успішної професійної підготовки.

Основні ідеї навчання у співробітництві реалізуються на заняттях з іноземної мови за професійним спрямуванням завдяки таким методам і прийомам як моделювання комунікативних ситуацій, мозковий штурм, інтерактивні методи (метод кластера, метод пазла), проектна робота, ділові ігри тощо.

Одним із найбільш розповсюджених методів навчання у співробітництві, що застосовуються на заняттях з іноземної мови, є моделювання комунікативних ситуацій. За визначенням Є. І. Пасова «ситуація – це універсальна форма функціонування процесу спілкування, яка існує як інтегративна динамічна система соціально-статусних, рольових, діяльнісних і моральних взаємовідносин суб'єктів спілкування і яка відображається в їхній свідомості та виникає на основі взаємодії ситуативних позицій учасників спілкування» [3, с. 57]. Таке тлумачення комунікативної ситуації відповідає основним принципам навчання у співробітництві, адже у процесі моделювання комунікативних ситуацій студенти вступають у певні відносини та розвивають уміння і навички партнерської взаємодії.

Для підвищення ефективності методу пропонуємо використовувати такий алгоритм роботи щодо моделювання комунікативних ситуацій: 1) підготовчий етап – сформулювати у студентів позитивну мотивацію, викликати інтерес до спілкування, чітко описати тему, мету, ролі та очікуваний результат взаємодії; сюди також відносимо активізацію лексичного, граматичного та іншого навчального матеріалу, необхідного для іншомовного спілкування у межах заданої теми, розподіл на пари чи невеликі групи, розподіл ролей в групі; 2) етап моделювання ситуацій студентами – обговорення теми в парах чи групах, власне взаємодія і досягнення певного результату; 3) оцінювально-рефлексивний етап – обговорення результатів моделювання ситуацій, аналіз досягнень та робота над помилками; на цьому етапі рекомендуємо викладачу не просто оцінити результат роботи

групи чи кожного учасника, але й залучити студентів до самооцінювання (чого я навчився в цій ситуації, що було легко чи складно, що сподобалося, а що ні тощо).

На нашу думку, дуже важливо приділити достатню кількість часу саме підготовчому етапу, адже результативність моделювання комунікативних ситуацій залежить від рівня сформованості у студентів позитивної мотивації щодо іншомовного спілкування та усвідомлення того, що, як і навіщо обговорювати в парах чи групах. Як показує наш досвід, однією з найбільш цікавих тем для моделювання комунікативних ситуацій на заняттях з іноземної мови за професійним спрямуванням в аграрних ЗВО є проходження практики закордоном та робота у фермерських господарствах. Приклади таких комунікативних ситуацій наведено у нашому дисертаційному дослідженні «Підготовка студентів аграрних спеціальностей до професійного спілкування в іншомовному середовищі» [4, с. 116 – 118].

Вивчення іноземної мови у ЗВО передбачає роботу з професійно орієнтованими текстами, які містять значну кількість фахової лексики відповідно до спеціальності здобувачів вищої освіти. Найчастіше на заняттях з іноземної мови використовують такі прийоми роботи з текстами, як читання і переклад, відповіді на запитання, виконання післятекстових вправ, наприклад, визначити, чи є твердження правильним чи неправильним тощо. Ці прийоми також можна розглядати як навчання у співробітництві за умови, якщо студенти виконують такі завдання в парах або групах. Однак, вважаємо, що заняття з іноземної мови за професійним спрямування можна організувати більш ефективно. З цією метою пропонуємо застосовувати такі прийоми навчання у співробітництві у процесі роботи з текстами:

- 1) Розділити текст на кілька частин в залежності від кількості учасників групи. Кожен учасник спочатку індивідуально опрацьовує зміст своєї частини тексту, а потім починається етап групової взаємодії, коли кожен переказує всім іншим учасникам свою частину, задає питання для перевірки правильності розуміння або ж відповідає на питання інших учасників для уточнення певних деталей.

2) Скласти словник фахової лексики до певного тексту. Кожен спочатку опрацює свою частину тексту, виписує слова, потім групове обговорення для визначення того, які саме слова зі списку кожного учасника включити до спільно укладеного словника.

3) Кожній групі пропонується самостійно знайти текст у межах певної тематики та поділити його на кілька частин, потім групи міняються текстами у вигляді окремих частин і отримують завдання скомпонувати текст.

4) Кожна група отримує або самостійно знаходить текст у межах певної тематики. Завдання – скласти певну кількість питань до тексту. Потім групи міняються текстами, читають їх та готують відповіді на питання учасників іншої групи.

Можна також запропонувати групам знайти неправильну інформацію в тексті, доповнити текст додатковою інформацією, придумати назву тексту або кожного абзацу, представити інформацію з тексту у вигляді аудіо чи відео файлу, або ж посту в соціальних мережах. Як показує практика, такі завдання набагато ефективніше стимулюють пізнавальну активність студентів, ніж традиційні прийоми, такі як читання і переклад текстів. Більш того, у процесі виконання таких завдань студенти не тільки взаємодіють, але й включаються до спільної творчості, розвивають уміння критично мислити, застосовувати нестандартні підходи, знаходити креативні рішення.

Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити висновок про те, що навчання у співробітництві сприяє формуванню у студентів умінь і навичок партнерської взаємодії та може ефективно використовуватися на заняттях з іноземної мови за професійним спрямуванням для підвищення якості іншомовної підготовки майбутніх фахівців. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розробці навчально-методичного забезпечення, зокрема спецкурсу з підготовки студентів до професійного іншомовного спілкування, для успішного впровадження технології навчання іноземної мови у співробітництві в освітній процес ЗВО.

Джерела та література

1. Молоченко В.В. Формування у майбутніх фахівців аграрної сфери готовності до партнерської взаємодії у професійній діяльності: дис. ... канд. пед. н.: 13.00.04 / Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Вінниця, 2017.

2. *Common European Framework of Reference for Languages: learning, teaching, assessment.* Cambridge: Cambridge University Press, 2001. 260 p.

3. Пассов Е.И. Основы коммуникативной методики обучения иноязычному общению. М.: Русский язык, 1989. 276 с.

4. Ніколаєнко Ю.О. Підготовка студентів аграрних спеціальностей до професійного спілкування в ініомовному середовищі: : дис. ... канд. пед. н.: 13.00.04 / Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Полтава, 2009.